

*Штепенко Катерина Павлівна,
старший викладач,*

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Брага Юлія Станіславівна, Худолій Яна Петрівна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ З НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Незбалансованість солідарної системи, недоліком якої є зростаючий з роками дефіцит коштів Пенсійного фонду; високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення; поширення тіньової зайнятості визначають необхідність впровадження системи недержавного пенсійного забезпечення. Пенсійна система України складається з трьох рівнів: перший рівень – солідарна система; другий рівень – обов'язкова накопичувальна система; третій рівень – система добровільного недержавного пенсійного забезпечення [1 – 3]. Не дивлячись на те, що Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» було прийнято ще у 2003 році, кількість населення, яка приймає участь у страхуванні є незначною, що і визначило необхідність аналізу ринку недержавного пенсійного страхування (НПС) в Україні. Правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні та регулювання правовідносини, пов'язаних з цим видом діяльності визначено Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [4]. Система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до ЗДПС пенсійних виплат разом із забезпеченням дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки. Станом на 30.06.2019 в Державному реєстрі збільшилася кількість недержавних пенсійних фондів (НПФ) [5]. Розміщення недержавних пенсійних фондів у розрізі регіонів України відрізняється. Недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 45, або 71,4% від загальної кількості зареєстрованих НПФ.

Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) виявив зростання укладених пенсійних контрактів адміністраторами недержавних пенсійних фондів до 72,7 тис. шт., що більше на 14,1% (9,0 тис. шт.) порівняно зі станом на 30.06.2018. Структура пенсійних контрактів станом на 30.06.2019 аступна:

- з вкладниками – фізичними особами – 65,8 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 6,8 тис. шт.

Таке збільшення пов'язане в першу чергу зі зміною кількості пенсійних контрактів з фізичними особами.

Стосовно вікової диференціації населення щодо участі в НПС встановлено, що станом на 30.06.2019 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 57,9%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 26,3%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 15,0%, вікової групи до 25 років – 0,8% (Рис. 1).

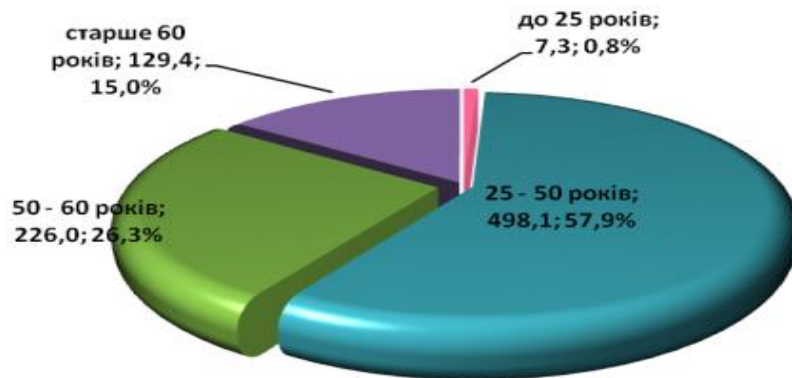

Рис. 1. Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 30.06.2019

У результаті аналізу виявлено, що в кожній віковій групі більшість становлять чоловіки, а саме 57,9% від загальної кількості учасників НПФ. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок у 2 рази (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл вікових груп учасників НПФ за статтю

Вікова група	Од. виміру	Жінки	Чоловіки	Всього	Питома вага від вікової категорії, %	
					жінок	чоловіків
до 25 років	тис. осіб	3,0	4,3	7,3	41,1	58,9
25 – 50 років	тис. осіб	212,6	285,5	498,1	42,7	57,3
50-60 років	тис. осіб	102,9	123,1	226,0	45,5	54,5
старше 60 років	тис. осіб	43,8	85,6	129,4	33,8	66,2
Всього	тис. осіб	362,3	498,5	860,8	42,1	57,9

У зв'язку з цим нами проведено дослідження суспільної думки населення в Полтавській області, про ставлення громадян України до пенсії, пенсійної реформи та фінансового сектору, який має зіграти ключову роль в їх майбутньому пенсійному забезпеченні. Дослідження було проведено зі 100-а респондентами яким було запропоновано відповісти на запитання, які стосувалися їх ставлення та поінформованості щодо питань, пов'язаних із пенсійним забезпеченням та можливістю прийняти участь у недержавному пенсійному страхуванні [6].

Незважаючи на те, що більшість респондентів заявляють, що вважають достатній рівень пенсійного забезпечення спільною відповідальністю конкретної особи та держави, проте 70 % усіх респондентів відповіли, що основним джерелом їх доходу після виходу на пенсію буде державна пенсія. Ця думка є спільною для усіх груп за віком та сферою діяльності. Приблизно 25 % опитуваних основним джерелом доходу вважають заробітки, а близько 17 % заявили, що розраховують на заощадження. Про те, що виплати з недержавного пенсійного фонду можуть бути ще одним джерелом їх доходу після виходу на пенсію заявили 3% респондентів з банківської сфери.

Багато полтавчан відчуває брак коштів: 7 % респондентів заявили, що їм доводиться економити, щоб купувати продукти харчування, 19–и % опитуваних – вистачає на харчування, але для придбання взуття або одягу доводиться заощаджувати або позичати, 27 % респондентів не мають проблем з придбанням харчових продуктів та одягу, однак їм доводиться заощаджувати або позичати гроші для придбання хорошого костюму, мобільного телефону, пилососу, 24–м % опитуваних вистачає на харчування, одяг, взуття, дорогі покупки, але для таких покупок як машина, квартира треба заощадити чи позичити. Лише 2 % опитуваних вважають себе заможними, при чому це люди, які займають керівні посади.

Населення має відносно низьку довіру до приватних організацій, які надають фінансові послуги. Державним фінансовим установам довіряють більше, ніж приватним, але навіть до них довіра є низькою. Фінансова установа, яка користується найбільшою довірою, – це Пенсійний фонд України, на другому місці – державні банки. Приватним банкам довіряють близько 21 % громадян України, з яких 15 % – працівники банку. Далі йдуть страхові компанії (11 %). Недержавним пенсійним фондам довіряють лише 6 % респондентів.

Обізнаність громадян України з фінансовими ринками знаходиться на низькому рівні. За самооцінкою фінансової обізнаності, більшість громадян вважає, що вони обізнані так само як й інші, тоді як близько 34 % вважають, що їх знання гірше ніж в середньому (найбільше в сферах діяльності: торгівельній, транспорту та зв'язку, дорожнього господарства та управління автомобільними дорогами). При цьому 31 % респондентів кажуть, що ніколи не стежать за фінансовими новинами, а 38 % стежать – лише під час фінансової кризи. Аналогічно, більшість громадян рідко звертають увагу на новини про пенсійну систему, причому 39 % ніколи не цікавляться, а 39 % – час від часу.

Таким чином, результати опитування дозволяють стверджувати, що більшість громадян Полтавської області знають і думають про пенсійний вік, пенсійну реформу і фінансові ринки, але не мають фінансової можливості приймати участь у недержавному пенсійному страхуванні.

Література

1. Проблеми пенсійного забезпечення в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oranta.ua/news/problemi-pensijnogo-zabezpechennya-v-ukraini/>
2. Завора Т.М. Недержавні пенсійні фонди як інституційний інвестор в реальний сектор економіки України Т.М. Завора, С.С. Білько / «Наука й економіка» вип. 3 (39), Т.1 Хмельницький, 2015 – С.14 – 22.
3. Паучок А.А. Практика діяльності недержавних пенсійних фондів: вітчизняний та зарубіжний досвід / А.А. Паучок, Я.І. Балицька // Збірник матеріалів П'ятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених. – 2018. – С. 180 – 183.
4. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. НКРРФП https://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_II_kv%202019.pdf
6. Завора Т. М. Сучасні реалії реформування пенсійної системи України. У кн.: Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи : монографія / за ред. В. О. Онищенко. Полтава : ПолтНТУ, 2013. С. 62 – 75.
7. Як накопичувати кошти на пенсію в недержавному пенсійному фонді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/05/23/648067/>.